WIKIPÉDIA

Scansoriopteryx

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A ***Scansoriopteryx*** (nevének jelentése 'mászó szárny') a maniraptora dinoszauruszok egyik neme. Ez az egyetlen fiatal példány fosszíliája alapján leírt, házi veréb méretű állat, amely a kínai Liaoning tartományból vált ismertté, a lábain levő adaptációk alapján erdei (falakó) életmódot folytatott. A harmadik ujja szokatlanul meghosszabbodott. Mindemellett a *Scansoriopteryx* típuspéldánya tollak lenyomataival együtt őrződött meg.[1]

Scansoriopteryx	
Evolúciós időszak: késő jura, 154 Ma	
PreЄ Є O S D C P T J K Pg N	
A *Scansoriopteryx heilmanni* rekonstrukciója	
Természetvédelmi státusz	
Fosszilis	
Rendszertani besorolás	
Ország:	Állatok *(Animalia)*
Törzs:	Gerinchúrosok *(Chordata)*
Altörzs:	Gerincesek *(Vertebrata)*
Osztály:	Hüllők *(Reptilia)*
Öregrend:	Dinoszauruszok *(Dinosauria)*
Rend:	Hüllőmedencéjűek *(Saurischia)*
Alrend:	Theropoda
Csoport:	Maniraptora

Tartalomjegyzék

Anatómia

A *Scansoriopteryx heilmanni* típuspéldánya (a CAGS02-IG-gausa-1/DM 607 azonosítójú lelet) egy, valamelyest az *Archaeopteryxre* emlékeztető maniraptora dinoszaurusz fióka fosszilizálódott maradványa. Kezdetleges, lyuktalan csípőüreggel, valamint a fejlett maniraptorák között szokatlan, előrefelé irányuló szeméremcsonttal rendelkezett. Legegyedibb jellegzetessége a hosszú harmadik ujj, ami a másodiknál majdnem kétszer hosszabbra nőtt. Ez a felépítés az összes többi theropodáétól eltér, a csoport többi tagjánál ugyanis a második ujj volt a leghosszabb. Emellett az első lábujja, avagy öregujja is szokatlanul hosszúvá vált.[1]

Osztályozás

A *Scansoriopteryx* után nevezték el a Scansoriopterygidae családot, melynek pontos rendszertani elhelyezkedése jelenleg bizonytalan. Ehhez hasonlóan bizonytalan a *Scansoriopteryx* név státusza is. A típuspéldányt alig néhány hónappal azután írták le, hogy egy nagyon hasonló állat, az *Epidendrosaurus* leírása online megjelent, azonban az *Epidendrosaurus* név a *Scansoriopteryxet* megelőzően nem jelent meg nyomtatásban.[1] Ez a két példány annyira hasonlít egymásra, hogy feltételezhető, hogy ugyanahhoz a nemhez tartoznak, és amennyiben ez a helyzet, az elsőként publikált név elsőbbséget élvez. Az állatok elnevezésének szabályait felállító testület, az ICZN szabálykönyv kiegészítést hoz létre az online megjelent nevek támogatására, így az *Epidendrosaurus*, ha/amikor hivatalosan elfogadottá válik, elsőbbséget kaphat a *Scansoriopteryxszel* szemben, feltéve, hogy a kiegészítés visszamenőlegesen is érvényes lesz.[2] (A további részletekért lásd az *Epidendrosaurus* szócikket.)

Család:	Scansoriopterygidae
Nem:	***Scansoriopteryx*** Czerkas & Yuan, 2002

Szinonimák

- ?*Epidendrosaurus* Zhang *et al.*, 2002

Fajok

- ***S. heilmanni*** Czerkas & Yuan, 2002 (típus)

Hivatkozások

A Wikimédia Commons tartalmaz ***Scansoriopteryx*** témájú kategóriát.

Következtetések

Stephen Czerkas és Yuan Chongxi (Jüan Csung-hszi) a *Scansoriopteryx* kezdetleges és madárszerű tulajdonságait arra használta fel, hogy igazolja a dinoszauruszok evolúciójának rendhagyó értelmezését. Azt állították, hogy a *Scansoriopteryx* „hüllőmedencéjű stílusú” szeméremcsontja és robusztus ülőcsontja alapján „egyértelműen kezdetlegesebb volt, mint az *Archaeopteryx*”. A *Scansoriopteryxnél* azonban hiányzott a teljesen átlyukasztott acetabulum, a nyílással ellátott csípőüreg, ami a Dinosauria öregrend kulcsfontosságú, hagyományosan a csoport definiálására felhasznált jellemzője. Bár a szerzők elismerték, hogy a lyuk másodlagosan is bezáródhatott, tradicionálisabb dinoszaurusz csípőüreget hozva létre, további kezdetleges tulajdonságokat soroltak fel annak igazolására, hogy ez valóban kezdetleges jellemző, miáltal a *Scansoriopteryx* a legmadárszerűbb *és* a legkezdetlegesebb ismert dinoszauruszok közé került. Czerkas és Yuan „proto-maniraptorának” nevezték el, támogatva Gregory S. Paul elméletét, ami szerint a *Velociraptorhoz* hasonló talajlakó maniraptorák a kis termetű, falakó, repülő vagy siklórepülő formákból fejlődtek ki. A szerzők tovább vitték Paul ötletét, és támogatni kezdték George Olshevsky 1992-es „a madarak voltak az elsők” elméletét, ami szerint *minden* igazi theropoda másodlagosan vált röpképtelenné vagy legalábbis másodlagosan lett erdőlakó a kis, fán élő *Scansoriopteryxszerű* ősökből kifejlődve. Czerkas és Yuan azt is kijelentették, hogy a legtöbb filogenetikus fával ellentétben a maniraptorák egy olyan fejlődési vonalat képviselnek, amely más theropodákétól elkülönült, és hogy ez az elválás a theropodák evolúciója során nagyon korán végbement.[1]

Eredet

A *Scansoriopteryx* típuspéldányának eredete bizonytalan, mivel egy magán fosszíliagyűjtőtől származik, aki nem jegyezte fel a pontos geológiai adatokat. Czerkas és Yuan kezdetben azt állította, hogy valószínűleg a Yixian-formációból (Jihszien-formáció) származik, bár Wang Xiaolin (Vang Hsziao-lin) és szerzőtársai (2006-ban) a Daohugou-padok (Taohukou-padok) korával kapcsolatos tanulmányukban kijelentették, hogy erről a területről származhat, így valószínűleg az *Epidendrosaurus* szinonimája. A Daohugou rétegei feltehetően a középső, illetve a késő jura korban keletkeztek,[3] de ez erősen vitatott. (A további részletekért lásd a Daohugou-padok szócikket.)

Ősbiológia

Mászás

A *Scansoriopteryx* leírásában Czerkas és Yuan bizonyítékkal szolgált az erdei életmódra vonatkozóan. Megjegyezték, hogy a modern madarak fiókáitól eltérően a *Scansoriopteryx* mellső lábai hosszabbak a hátsóknál. A szerzők kijelentették, hogy ez az anomália azt jelzi, hogy a mellső lábak fontos szerepet játszottak a mozgás során a fejlődés rendkívül korai szakaszában. A *Scansoriopteryx* lába jobb állapotban őrződött meg az *Epidendrosaurus* típuspéldányáénál, emellett pedig a szerzők értelmezése szerint az öregujj hátrafelé állt, a modern fán élő madarakra jellemző hátrafelé álló lábujjhoz hasonló módon. Emellett a *Scansoriopteryx* rövid, merev farkát szintén famászó adaptációnak tekintették. A farok talán a modern harkályfélék farkához hasonlóan támaszték volt. A modern famászó fajok, például a meghosszabbodott harmadik ujjal rendelkező iguana gyíkok kezeivel való összehasonlítás szintén a famászó elméletet támogatja. Valójában a *Scansoriopteryx* kezei még a hoacin utódaiénál is jobban adaptálódtak a mászáshoz.[1]

Tollak és pikkelyek

A *Scansoriopteryx* maradványai a test bizonyos részeinél vékony, aljtollazathoz hasonló tollak lenyomataival együtt őrződtek meg, melyek a modern madaraknál látható módon V alakú mintába rendeződtek. A legjelentősebb tollenyomat a bal alkar és kézfej környékén található. Az itt levő hosszú tollakból Czerkas és Yuan arra következtetett, hogy a felnőtt scansoriopterygidáknak jól fejlett szárnytollaik voltak, melyek az ugrást vagy a kezdetleges siklórepülést segítették, de kizárták azt, hogy a *Scansoriopteryx* képes lett volna az evezőszárnyú repülésre. A többi maniraptorához hasonlóan a *Scansoriopteryx* félholdas csuklócsontja lehetővé tette a kéz madárszerű módon történő behajlítását. Mivel az evezőszárnyú repülés nem volt lehetséges, ez a mozgás a manőverezést segíthette az ágak közötti ugrálás során.[1]

A leleten a farok tövéhez közeli pikkelyek nyomai is megőrződtek.[1]

Jegyzetek

1. Czerkas, S.A.,, Yuan, C. (2002). „Feathered Dinosaurs and the Origin of Flight (http://www.dinosaur-museum.org/featheredinosaurs/arboreal_maniraptoran.pdf)” (PDF abridged version). *The Dinosaur Museum Journal*, Blanding, U.S.A. **1**, 63–95. o, Kiadó: The Dinosaur Museum. (Hozzáférés ideje: 2010. július 30.)
2. Harris, J.D. (2004). „'Published works' in the Electronic Age: recommended amendments to Articles 8 and 9 of the Code (https://web.archive.org/web/20070909202052/http://www.nhm.ac.uk/hosted_sites/iczn/BZNSep2004general_articles.htm#)”. *Bulletin of Zoological Nomenclature* **61** (3), 138–148. o. [2007. szeptember 9-i dátummal az eredetiből (http://www.nhm.ac.uk/hosted_sites/iczn/BZNSep2004general_articles.htm) archiválva]. (Hozzáférés ideje: 2010. július 30.)
3. Wang, X., Zhou, Z., He, H., Jin, F., Wang, Y., Zhang, J., Wang, Y., Xu, X. & Zhang, F. (2005). „Stratigraphy and age of the Daohugou Bed in Ningcheng, Inner Mongolia”. *Chinese Science Bulletin* **50** (20), 2369-2376. o.

Fordítás

- Ez a szócikk részben vagy egészben a *Scansoriopteryx* című angol Wikipédia-szócikk ezen változatának (https://en.wikipedia.org/wiki/Scansoriopteryx?oldid=371658941) fordításán

alapul. Az eredeti cikk szerkesztőit annak laptörténete sorolja fel.
